

2.6. DE VLAAMSE KWESTIE IN DE SP NA 1978

Karel van Miert

De Vlaamse socialisten beschouwen het meer dan ooit als een essentiële taak ook op communautair gebied een eigentijds alternatief aan te bieden.

De Vlaamse socialisten hebben steeds de stelling gehuldigd die Julien Kuypers op het Eerste Vlaams Socialistisch Kongres in 1937 verkondigde, nl. dat de Belgen moesten bewijzen dat in een behoorlijk geordende democratie twee volken in goede verstandhouding naast mekaar kunnen leven. Om dit mogelijk te maken was men echter ook in 1937 ervan overtuigd dat Vlamingen en Walen, elk voor zich, over eigen kulturele aangelegenheden moesten kunnen beslissen en het daartoe vereist was de bestaande structuren aan te passen.

Toch was het toen al duidelijk dat men zich niet tot louter kultuurautonomie kon beperken. Zo schreef Hendrik de Man in 1931 in een brochure "Nationalisme en Socialisme": "De zaak van de autonomie der volkeren is natuurlijk niet alleen een kwestie van taalrechten en kultuurverheffing, maar ook van politieke en administratieve inrichting. Hierin is de socialistische oplossing: federalisme, niet separatisme - en misschien voorzichtiger uitgedrukt: zoveel mogelijk federalisme, zo weinig mogelijk separatisme".

Het is evenwel pas na de oorlog geweest en meer bepaald na de grote stakingen van 1960/61 dat men zich rekenschap is gaan geven van het feit dat de unitaire staat met zijn structuur en zijn werkwijze door de gebeurtenissen was achterhaald en dat een grondige staatshervorming onvermijdelijk was geworden. Het heeft echter nog jaren geduurd vooraleer men aan de structuren heeft durven te raken.

De Egmont-Stuyvenbergakkoorden, die in 1977/78 tot stand waren gebracht, werden door de toenmalige eerste minister, Leo Tindemans, bestempeld als "de grootste poging om een moderne staat uit te bouwen", maar spoedig bleek dat ze te snel in elkaar waren gebokst om op een voor elkeen aanvaardbare basis uitgevoerd te kunnen worden. De moeilijkheden, die toen in de schoot van de meerderheidspartijen zijn ontstaan, hebben niet alleen tot het ontslag van de premier en de val van de regering geleid, maar ook tot de splitsing van de BSP-PSB in twee autonome partijen.

Eigen weg

Het feit dat de Waalse socialisten plots en op een eenzijdige manier de bruggen hebben opgeblazen, heeft vele partijgenoten ontstemd. Nochtans lag een meer zelfstandige opstelling in de lijn van een evolutie die zich bij de andere traditionele partijen reeds had voltrokken. De kristendemokraten en liberalen waren reeds lang voordien van politieke vleugelvorming tot splitsing overgegaan. Ook in onze partij hadden zowel de Vlaamse als de

Waalse socialisten de wens uitgedrukt op het politieke vlak meer autonoom te kunnen werken. Er was immers bij elk formatieberaad een neiging ontstaan om "van gemeenschap tot gemeenschap" te onderhandelen, waardoor de socialisten, die zich aan "unitaire standpunten" dienden te houden, voortdurend in een ongemakkelijke situatie werden gebracht. Ook werden de pogingen om binnen de beweging de communautaire tegenstellingen te overbruggen, zowel in Vlaanderen als in Wallonië, niet altijd goed begrepen. In de partij had men dan ook de noodzakelijkheid gevoeld om voor de specifieke problemen afzonderlijke kongressen te houden en het nationaal verkiezingsplatform met regionale programmapunten aan te vullen.

Er was dus wel een groeiende behoefte aanwezig om met eigen standpunten naar buiten te treden en om hieraan tegemoet te komen hebben we op het kongres te Mechelen, in juni 1978, de vraag opgeworpen of de tijd niet gekomen was om, in een atmosfeer van wederzijds begrip en zonder passie, te onderzoeken in welke richting onze structuren in meer konfederale zin konden evolueren. In onze opvatting moest het mogelijk zijn, mits vrijwaring van een fundamentele band van solidariteit en samenhang, eigen structuren uit te bouwen die op grond van onze socialistische ideologie toch voldoende ruimte zouden laten voor gezamenlijke initiatieven en een gemeenschappelijk optreden. Door een speciale werkgroep werden voorbereidende teksten opgesteld die we met onze Franstalige vrienden wilden bespreken en ingeval van overeenstemming aan een nationaal kongres wilden voorleggen. De feiten hebben er anders over beslist. De noodzaak van een meer autonome werking kon door het overhaast optreden van de Waalse socialisten niet meer door overleg en democratische besluitvorming opgevangen worden. Voor de Vlaamse socialisten betekende dit echter dat ze voortaan hun eigen weg konden gaan en met het oog op maximale ontplooiingskansen in Vlaanderen zich ongehinderd tot de kiezer konden richten. Ze hebben dan ook het voldongen feit van de splitsing aangegrepen om zich duidelijker te profileren, niet alleen op communautair gebied, maar ook in verband met andere aangelegenheden, zoals het huur- en woonbeleid, de gezondheidszorg, de buitenlandse politiek, enz.

De wijze waarop de SP zich na de splitsing heeft georganiseerd, is werkelijk voorbeeldig geweest. De resultaten liegen er niet om: na jaren van stagnatie is de beweging opnieuw "bergop" gegaan. Zeer spoedig is gebleken dat de gebeurtenissen van 1978 - verre van een ramp te zijn - heilzaam zijn geweest voor de opbouw van een degelijk gestructureerde partij met een eigen stijl, tactiek en imago, die zich beter op de verdediging van de Vlaamse zaak en de gerechtvaardigde Vlaamse eisen kon toelagen.

Staatshervorming

De val van de regering Tindemans (oktober 1978) was het gevolg van het groeiend wantrouwen tussen de meerderheidspartijen. De moeilijkheden hielden verband met de uitvoering van het Egmontpakt en het feit dat vanwege de Franstaligen verzet was gerezen tegen artikel 26 van het wetsontwerp 461 over de institutionele hervormingen, dat gezamenlijke vergaderingen van een gewest- en gemeenteraad toeliet. Hun bedoelingen waren overduidelijk: ze wilden het

land duwen in de richting van een drieledig federalisme en de Vlamingen het recht op een eigen parlement ontzeggen. Het heeft meer dan honderd dagen geduurd vooraleer Martens, aan het hoofd van een nieuwe coalitie met socialistische deelname, met een regeringsverklaring kon uitpakken waarin een staatshervorming in drie fasen werd aangekondigd: een onmiddellijke met de oprichting van gewestelijke executieven; een voorlopige maar onomkeerbare, waarbij de gewestraden normatieve bevoegdheden krijgen toegekend en de kultuurautonomie wordt uitgebreid tot de zogenaamde persoonsgebonden materies; en ten slotte een definitieve regeling na een herziening van de grondwet waarbij de bevoegdheden die in ieder geval aan de nationale wetgever toevertrouwd blijven, worden vastgelegd.

De Vlaamse socialisten hebben zich mede ingespannen om dit akkoord tot stand te brengen. Het was dringend nodig uit de communautaire poespas te geraken. Zonder dit akkoord was men in een uitzichtloze situatie terechtgekomen, waarin elk regeringsbeleid, met welke partijen ook, verder in onmacht dreigde te verzinken.

Het heeft ontzaglijk veel moeite gekost - met vallen en opstaan van de regering - vooraleer men in de zomermaanden van 1980 erin geslaagd is in het Parlement de grondwet te wijzigen en de gewone en bijzondere wetten tot hervorming van de instellingen te laten goedkeuren, waardoor Vlaanderen en Wallonië een ruimere mate van regionale autonomie verkregen en gewest- en gemeenschapsraden werden ingesteld, met eigen executieven, eigen bevoegdheden en financieringsmogelijkheden. Dit gebeurde volgens een asymmetrisch model: gewest- en gemeenschapsinstellingen smolten in Vlaanderen samen, maar bleven in Wallonië gescheiden. Voor Brussel zou "binnen een redelijke termijn" een regeling worden gezocht. Hoofdzak was dat de in 1970 ingevoerde kultuurautonomie definitief werd uitgevoerd en de Vlaamse Gemeenschap niet alleen bevoegd was voor kulturele aangelegenheden (kunsten, omroep, bibliotheken, musea, jeugdbeleid, toerisme, voor- en naschoolse vorming), maar ook voor de persoonsgebonden aangelegenheden (gezondheids-, gezins-, bejaarden-, vreemdelingen- en gehandikaptensbeleid) in Vlaanderen en voor de Brusselse Vlamingen, terwijl ze in Vlaanderen ook de gewestelijke bevoegdheden uitoefende in verband met ruimtelijke ordening, leefmilieu, landinrichting en natuurbehoud, huisvesting en watereconomisch, energie- en tewerkstellingsbeleid.

Het werk van de staatshervorming was echter nog niet rond. Er dienden nog verschillende leemten opgevuld, doch de rooms-blauwe coalitie, die eind 1981 aan het bewind kwam, heeft zich van deze taak niet willen kwijten. De communautaire problemen werden gewoon in de ijskast gestopt onder het voorwendsel dat andere prioriteiten de aandacht opeisten, terwijl nochtans de moeilijkheden op het terrein zich bleven opstapelen.

Ook hebben we - na verloop van tijd - moeten vaststellen dat de wetten van 1980 bepaalde tekortkomingen vertoonden en dat o.m. de talrijke blokkademechanismen en het gebrek aan financiële verantwoordelijkheid van de gewesten oorzaak waren van een gebrekkig functioneren.

Tevens zijn de Vlaamse socialisten ontgoocheld geweest over de wijze waarop - na de vorming van de regering Martens-Gol in

december 1981 - de genomen beslissingen werden uitgevoerd. In de Vlaamse Raad kwam het tot een afspraak tussen de CVP en de PVV om zich alle bevoegdheden toe te eigenen en de SP- en de Volksunie-ministers zoveel mogelijk verwijderd te houden van de verantwoordelijke bestuursfuncties; daarna tot een coalitie waarbij deze laatsten gewoon werden uitgesloten. Bovendien werd de politisering van de gemeenschapsinstellingen tot in haar uiterste konsekventies doorgetrokken, derwijze dat van de "Vlaamse administratie" een voor 80 percent CVP-administratie werd gemaakt. Dit getuigt niet alleen van partijdigheid, favoritisme en willekeur - waartegen zelfs de Vlaamse academici hebben geprotesteerd - maar ook van een verregaande onverdraagzaamheid ten opzicht van de Vlaamse socialisten, die zich ten volle voor de staatshervorming hadden ingezet.

Immobilisme en geknoei

Na de vorming van de regering Martens-Gol is - met uitzondering van de instelling van het Arbitragehof - de verdere afwerking van de staatshervorming in het dak blijven steken. Het lag voor de hand dat er in de schoot van de nieuwe meerderheid geen consensus over de communautaire vraagstukken kon worden bereikt en de regering de moeilijkheden gewoon uit de weg wilde gaan. Wanneer dan toch een oplossing diende gezocht voor een of ander communautair geladen dossier, werd de kwestie eerst een tijdlang vooruit geschoven om daarna in het voordeel van de Franstalige regeringspartner te worden beslecht. Dit was de prijs die moest worden betaald voor het feit dat de eerste minister een Vlaming is wiens enige ambitie erin bestaat zo lang mogelijk aan de macht te blijven. Er zijn voorbeelden genoeg om dit te bewijzen. We hoeven slechts te verwijzen naar de benoeming van de Nederlandsonkundige burgemeester van Voeren, de niet-uitvoering van de arresten van de Raad van State in verband met het taalgebruik in de Vlaamse randgemeenten, de voorkeurbehandeling van het Waalse staaldossier, het PSC-verzet tegen de communautarisering van het onderwijs en de vele openbare bestellingen die onder druk van de Waalse ministers aan Vlaamse ondernemingen werden onttrokken. De Vlamingen hebben werkelijk een zware tol moeten betalen om het rooms-blauwe kabinet overeind te houden en de CVP en de PVV hebben in verband met de behartiging van de Vlaamse belangen duidelijk verstek laten gaan. Sedert 1982 kan men hiervoor alleen nog op de oppositie rekenen.

De Vlaamse socialisten hebben zowel binnen als buiten het Parlement in dat opzicht een belangrijke rol gespeeld. Ze hebben zich zonder op de nationalistische toer te gaan - sterk gemaakt voor een gelijkwaardige behandeling waar de Vlamingen tekort werden gedaan en voor het scheppen van zuivere situaties waar Martens en zijn ministers hun toevlucht zochten in voor de Vlamingen moeilijk te slikken compromissen.

De SP heeft ook laten weten dat ze ertoe bereid is, zowel binnen als buiten de regering, aan een aanpassing en een vervollediging van de staatshervorming van 1980 mee te werken, maar dan wel op basis van een aantal duidelijk uitgangspunten.

Nieuwe dialoog

Tijdens de vorige legislatuur heeft de regering geen gebruik

gemaakt van de haar geboden mogelijkheid om de grondwet te wijzigen. De PSC weigerde over de communautarisering van het onderwijs te onderhandelen en de andere meerderheidspartijen zijn voor deze chantage gezwicht. Zo werd de zaak geblokkeerd en kreeg het Parlement geen grondwetgevende bevoegdheid.

Wil men de regionalisering, zoals ze in 1980 werd gestemd, konsekvent uitwerken dan is nochtans een grondswetherziening noodzakelijk. Verschillende dossiers, zoals de kwestie Brussel en de hervorming van de Senaat, werden destijds ad calendas graecas verschoven. Daarom werd aan SP-volksvertegenwoordiger Luc Van Den Bossche opdracht gegeven een verklaring tot grondwetsherziening neer te leggen.

Tevens hebben de Vlaamse socialisten een oproep gericht tot alle partijen om zich samen over de staatshervorming te buigen en de discussies daaromtrent in het Parlement te voeren. Men zal zich herinneren dat de regering, om haar wankelende houding in verband met de Voer te verdoezelen, in 1983 een zogenaamd "Studiecentrum" had opgericht dat in feite bedoeld was om de communautaire problemen te bevriezen. Vanzelfsprekend hebben we geweigerd daaraan mee te werken. Nu schijnt men ook in de kringen van de meerderheid geneigd te zijn dit centrum als een doodgeboren kind te begraven en is men tot het inzicht gekomen dat het Parlement inderdaad de aangewezen plaats is om het communautair overleg te beginnen.

Financiële autonomie

Uit wat voorafgaat blijkt duidelijk dat de Vlaamse socialisten hoegenaamd niet gekant zijn tegen een uitbreiding of een herschikking van de bevoegdheden die aan de deelgebieden zijn toegekend. We zien vooral oplossingen in de richting van een grotere doorzichtigheid en een vereenvoudiging van het overheidsapparaat, een duidelijke bevoegdheidsafbakening tussen de verschillende beslissingsniveaus, een betere werking van de overheidsinstellingen. Meer concreet zal hierbij de aandacht gaan naar de afschaffing van het twee-kamerstelsel, de rechtstreekse verkiezing van de deelparlementen, de hervorming van de provincies en de oprichting van de instellingen van het hoofdstedelijk gebied Brussel.

In onze geest kan de eis van ruime autonomie voor de deelgebieden op een harmonische wijze samengaan met de noodzaak van een centraal bestuur dat verder zowel op gerechtelijk, economisch, sociaal, financieel en monetair vlak als inzake buitenlands beleid en defensie op de meest efficiënte wijze zijn taak moet kunnen blijven vervullen.

Voor ons kan echter een verdere opdeling van bevoegdheden naar de deelgebieden slechts gebeuren mits een duidelijke en functionele afbakening en eigen financiële verantwoordelijkheid. Met een verdere uitbreiding van deze bevoegdheden op basis van het huidige dotatie-systeem doet Vlaanderen zichzelf de das om. Dat is dan ook de reden waarom we formeel aan alle Vlaamse partijen hebben voorgesteld zich ertoe te verbinden geen uitbreiding van de bevoegdheden - die nochtans wenselijk zijn ! - te aanvaarden, tenzij deze op eigen financiering zijn gesteund. Met andere woorden: wie meer bevoegdheden wil, moet er ook de financiële middelen voor opbrengen. Deze middelen kunnen het best toegekend worden op grond van fiskale opbrengsten die terugvloeien naar het gewest of de gemeenschap waar ze hun oorsprong vonden.

Deze stellingname betekent geenszins dat de onderlinge solidariteit tussen Vlamingen en Walen dient opgegeven ! Wij blijven voorstander van solidariteit, maar die moet dan wel in beide richtingen kunnen werken en volgens omkeerbare mechanismen spelen. We mogen in Vlaanderen niet langer de dupe zijn van het huidige diskriminerend financieringssysteem.

Taalgrens

De Franstaligen in ons land zouden nu zo stilaan moeten weten dat de Vlamingen er niet langer toe bereid zijn aan de taalwetgeving te tornen. Het wordt op de duur vervelend steeds maar de strikte toepassing van deze wetten te moeten eisen en erop te waken dat deze ook voor de gewestinstellingen gelden.

Het niet naleven van de taalwetten schijnt een konstant gegeven te zijn in de Belgische politiek. Camille Huysmans is ooit als onderwijsminister door een Franstalig kamerlid geïnterpelleerd, niet omdat hij de taalwet zou hebben overtreden... maar omdat hij haar had toegepast !

Wij maken nu in verband met de talenkennis van de mandatarissen in de Vlaamse randgemeenten hetzelfde verschijnsel mee: de Franstaligen protesteren tegen de toepassing van de arresten van de Raad van State en vinden het normaal dat Nederlandsonkundigen zich in de bestuurszaken van Vlaamse gemeenten blijven mengen en er het verfransingsproces voortzetten. De kwestie van de Voerense burgemeester die men uit louter schaamte in de CVP "de zaak H". is gaan noemen, spreekt in dat verband boekdelen. Nochtans hebben de Walen voor zichzelf de principes van de taalhomogeniteit strikt toegepast. Ten zuiden van de taalgrens gebeuren alle administratieve verrichtingen in het Frans en zelfs in de gemeenten waar voor Nederlandstaligen faciliteiten worden voorzien, worden de pogingen om daarvan gebruik te maken ontmoedigd. Het verzet tegen het Vlaams kleuterschooltje in Komen is hiervan een sprekend voorbeeld.

De Vlaamse socialisten willen aan deze achterhoedegevechten een einde maken. Voor hen liggen de taalwetten en de taalgrens definitief vast en elke invraagstelling daarvan is niet meer bespreekbaar.

Wel is het nodig in het Parlement duidelijkheid te scheppen omtrent de taalkennis van de mandatarissen. Het is gebleken dat noch de grondwet, noch de arresten van de Raad van State op dat stuk voldoende waarborgen bieden. Daarom zijn de Vlaamse socialisten van oordeel dat het wetsvoorstel Galle, dat bepaalt dat mandatarissen de taal van de streek moeten kennen, hoegenaamd niet overbodig is, maar integendeel de enige uitweg biedt om uit de moeilijkheden te geraken.

Hervorming op maat

Voor de Vlaamse socialisten is het probleem "Brussel" meer dan een taalkwestie. Het gaat in wezen om de betrekkingen tussen beide gemeenschappen. Brussel-hoofdstad is in onze opvatting niet denkbaar zonder betekenisvolle Vlaamse aanwezigheid. Vermits een verdergaande federalisering ook niet mag leiden tot een federalisme met drie, dient Brussel een "stadsgewest" te zijn, met een

eigen rechtstreeks verkozen Raad die bevoegd is voor welomschreven materies en met eigen specifieke functies, deze van hoofdstad en zetel van de Europese instellingen inbegrepen. Met al deze elementen zal rekening moeten gehouden worden wanneer het definitief statuut van Brussel zal worden vastgesteld.

Ook dient men te streven naar een territoriaal zuivere oplossing. Brussel moet beperkt blijven tot de 19 gemeenten, die best gefusioneerd zouden worden tot een kleiner aantal. Om de verdere verfransing van Vlaams-Brabant te beletten, moet het randgebied onverminderd onder de bevoegdheid van het Vlaams Parlement ressorteren en dient van Halle-Vilvoorde een afzonderlijk kiesarrondissement te worden gemaakt.

Bij de hervorming van de Brusselse instellingen moet een einde gemaakt worden aan de huidige wirwar en opeenstapeling van beleidsinstanties en moet van eenvoudige principes uitgegaan worden: gelijkwaardigheid van de twee gemeenschappen, autonomie van deze gemeenschappen op het vlak van de cultuur en de persoonsgebonden aangelegenheden, samenbeheer op dit vlak van de plaatsgebonden aangelegenheden.

En nu ?

Zonder de steun van de Vlaamse en Waalse socialisten is elke poging om langs de weg van institutionele hervormingen tot een pacifikatie te komen al bij voorbaat mislukt. Het is onze overtuiging dat, op basis van wederzijds begrip en eerbied voor elkaars rechten, op verregaande wijze kan samengewerkt worden.

De SP beschouwt het als een essentiële taak om ook op communautair gebied een alternatief te bieden, wars van eng nationalisme, voorbijgestreefde maatschappij-opvattingen, bekrompenheid of onverdraagzaamheid.

Maar wij zijn ook bekommerd om te weten in welk Vlaanderen wij morgen zullen wonen en in dat opzicht is de ondervinding in de Vlaamse Raad en Executieve niet zeer bemoedigend. De nooit geziene monopolisering van de Vlaamse administratie door de CVP, de greep van de regeringspartijen op het mediabeleid, het zogenaamde "Ijzertorendekreet" dat heel Vlaanderen verplicht de slogan "Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Kristus" als symbool te erkennen, zijn zovele tekenen die op een groeiende onverdraagzaamheid wijzen. De Vlaamse socialisten staan praktisch alleen om tegengewicht te vormen ten aanzien van deze uitingen van machtsmisbruik.

Onze taak bestaat erin een toevlucht te bieden voor allen die volgens Vermeylens gevleugelde uitdrukking - "Vlaming zijn om Europeeër te worden" en die ook in dit bewustwordingsproces opkomen voor een open en progressief Europa als een noodzakelijke stap op de moeizame weg naar een mondiale samenleving die op meer menselijkheid en solidariteit berust.